

HMET. ΕΝΔΕΙΞΗ:

ΥΜΕΤ. ΕΝΔΕΙΞΗ:

Παράρτημα Γραπτού Υπομνήματος

Λ. ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ & ΣΙΑ ΔΕΠΕ

ημερομηνίας 21 Οκτωβρίου 2022

προς

Δικηγορικό Σύλλογο Λευκωσίας (ΔΣΛ)

Αιτιολόγηση Εισηγήσεων προς ΔΣΛ

Σχετικά με τις εισηγήσεις του Γραφείου μας όπως αυτές αναφέρονται στο Γραπτό μας Υπόμνημα ενώπιον του ΔΣΛ, θα θέλαμε να παραθέσουμε ενδεικτικά τις ακόλουθες αιτιολογικές θέσεις:

1.1 Θεώρηση της Πρότασης υπό το πρίσμα των Αποφάσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)

1.1.1 Το ΔΕΕ, στην **Απόφαση του ημερομηνίας 27 Φεβρουαρίου 2020** στην **Υπόθεση C-384/18 Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου του Βελγίου¹**, όσον αφορά τις υπηρεσίες στην Εσωτερική Αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους περιορισμούς στις πολλαπλών ειδικοτήτων δραστηριότητες των Λογιστών, **σε αντιπαραβολή με το επάγγελμα του Δικηγόρου**, ανέφερε αυτολεξί, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα, στις κάτωθι αναφερόμενες παραγράφους – αιτιολογικές σκέψεις της εν λόγω Απόφασης (δική μας έμφαση):

«35 Τέλος, όσον αφορά την ανάγκη διασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών των λογιστών, η Επιτροπή εκτιμά ότι κανένα επιχείρημα σχετικό με το επάγγελμα του δικηγόρου δεν μπορεί να προβληθεί κατ' αναλογίαν σε σχέση με το επάγγελμα του λογιστή του IPCF καθόσον τα δύο επαγγέλματα δεν είναι συγκρίσιμα. Υποστηρίζει ότι η συλλογιστική που ανέπτυξε το Δικαστήριο στην απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98), δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση **δεδομένου ότι το αιτιολογικό της απόφασης εκείνης, το οποίο αφορά την ανεξαρτησία του**

¹ Η σχετική Απόφαση του ΔΕΕ είναι προσβάσιμη στην Ελληνική γλώσσα στην ιστοσελίδα του ΔΕΕ με ηλεκτρονική

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=A55E70B036873D7823A7BF322844053F?text=&docid=223848&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=436>

623.

Λ. Παπαφιλίππου & Σια ΔΕΠΕ

Δικηγόρος & Νομικός Σύμβουλος

Τηλέφωνο +357 22271000

Τ.Θ. 28541

2080 Λευκωσία, Κύπρος

Τηλέφωνο +357 22271000

Fax +357 22271111

info@papaphilippou.eu

www.papaphilippou.eu

δικηγόρου, αφενός, και την τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου και την ανάγκη αποφυγής συγκρούσεων συμφερόντων, αφετέρου, στηρίζεται στην ιδιαίτερη φύση του δικηγορικού επαγγέλματος που το διαφοροποιεί από τα άλλα επαγγέλματα. Συνεπώς, το εν λόγω θεσμικό όργανο θεωρεί ότι η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της δραστηριότητας του λογιστή του IPCF, αφενός, και των δραστηριοτήτων του μεσίτη ασφαλίσεων, του ασφαλιστικού πράκτορα, του μεσίτη ακινήτων, καθώς και όλων των δραστηριοτήτων παροχής τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, αφετέρου, δεν αποδεικνύεται και, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να είναι σοβαρότερη από εκείνη που εξετάστηκε στην εν λόγω απόφαση.

39 **Το Βασίλειο του Βελγίου θεωρεί ότι η συλλογιστική που αναπτύχθηκε στην απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98), κατά την οποία αρκεί «κάποιας μορφής ασυμβίβαστο» μεταξύ των υποχρεώσεων που απορρέουν από το επάγγελμα του δικηγόρου και εκείνων που απορρέουν από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή για να δικαιολογηθεί η απαγόρευση της από κοινού άσκησης των δύο αυτών επαγγελμάτων, μπορεί να εφαρμοστεί εν προκειμένω.**

49 **Εν προκειμένω, κατά πρώτον, όσον αφορά το αν ασκεί επιρροή η απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98), επισημαίνεται ότι η συλλογιστική που αναπτύχθηκε στην απόφαση εκείνη δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση. Ειδικότερα, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 56 έως 58 των προτάσεών του, το Δικαστήριο, στην εν λόγω απόφαση, απεφάνθη επί του επαγγέλματος του ορκωτού λογιστή στο πλαίσιο σύγκρισης μεταξύ του επαγγέλματος του δικηγόρου και εκείνου του ορκωτού λογιστή, διακρίνοντας μεταξύ των δύο επαγγελμάτων, και περιόρισε τον έλεγχό του στη συγκεκριμένη κατάσταση των δικηγόρων και των ορκωτών λογιστών στις Κάτω Χώρες.**

50 **Επιπλέον, όπως επίσης επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 60 έως 62 των προτάσεών του, το επάγγελμα του λογιστή του IPCF δεν μπορεί να εξομοιωθεί με το επάγγελμα του δικηγόρου. Ειδικότερα, σε αντίθεση με το τελευταίο αυτό επάγγελμα, το επάγγελμα του λογιστή του IPCF δεν περιλαμβάνει τη νομική εκπροσώπηση ενώπιον των δικαστηρίων, αφού, όπως δέχθηκε το Βασίλειο του Βελγίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι λογιστές του IPCF μπορεί να μετέχουν ενδεχομένως, ως εμπειρογνώμονες όσον αφορά τον επαγγελματικό τομέα τους, αλλά δεν έχουν λάβει νομική εντολή προς εκπροσώπηση των πελατών τους ενώπιον των δικαστηρίων.**

51 **Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν αποδείχθηκε ότι η προβλεπόμενη στη βελγική νομοθεσία απαγόρευση δραστηριοτήτων πολλαπλών ειδικοτήτων μπορεί να συγκριθεί με την απαγόρευση που αποτέλεσε αντικείμενο της απόφασης της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ. (C-309/99, EU:C:2002:98).**

1.1.2 Το ΔΕΕ, στην **Απόφαση του ημερομηνίας 19 Φεβρουαρίου 2002** στην **Υπόθεση C-309/99 J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh και Price Waterhouse Belastingadviseurs BV κατά Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten**², γνωστή και ως η Απόφαση στην **Υπόθεση Wouters**, αναφορικά με τον **Εθνικό Δικηγορικό Σύλλογο της Ολλανδίας**, τη **Ρύθμιση της Ασκήσεως Επαγγέλματος από τον εν λόγω Δικηγορικό Σύλλογο και την Απαγόρευση Επαγγελματικών Συνεταιρισμών μεταξύ Δικηγόρων και Ορκωτών Λογιστών και τους Δικαιολογητικούς Λόγους ως προς τον Περιορισμό του Ανταγωνισμού**, ανέφερε αυτολεξί, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα, στις κάτωθι αναφερόμενες παραγράφους – αιτιολογικές σκέψεις της εν λόγω Απόφασης (**δική μας έμφαση**):

«58 Επιβάλλεται να τονιστεί, πρώτον, ότι ένας επαγγελματικός φορέας όπως είναι ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος, όταν εκδίδει μια ρύθμιση όπως είναι ο Samenwerkingsverordening 1993, δεν εκπληρώνει ούτε κοινωνική αποστολή στηριζόμενη στην αρχή της αλληλεγγύης, αντιθέτως προς ορισμένους φορείς κοινωνικής ασφαλίσεως (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Poucet και Pistre, σκέψη 18), ούτε κάνει χρήση προνομίων που συνιστούν τυπικά γνωρίσματα της δημοσίας εξουσίας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Sat Fluggesellschaft, σκέψη 30). **Είναι όργανο επιφορτισμένο με τη ρύθμιση του επαγγέλματος, η άσκηση του οποίου συνιστά εξάλλου οικονομική δραστηριότητα.**

60 Εν συνεχείᾳ, και άλλα στοιχεία επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα ότι το άρθρο 85 της Συνθήκης έχει εφαρμογή σε επαγγελματικό φορέα που έχει κανονιστικές εξουσίες, όπως είναι ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος.

64 **Ενόψει των προεκτεθέντων, συνάγεται ότι ένας επαγγελματικός φορέας όπως είναι ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος πρέπει να θεωρηθεί ως ένωση επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης όταν εκδίδει μια ρύθμιση όπως είναι ο Samenwerkingsverordening 1993. Η ρύθμιση αυτή αποτελεί, πράγματι, έκφραση της βουλήσεως των εκπροσώπων των μελών ενός επαγγέλματος να επιτύχουν από τα μέλη αυτά την υιοθέτηση συγκεκριμένης συμπεριφοράς στο πλαίσιο της οικονομικής τους δραστηριότητας.**

65 **Δεν έχει εξάλλου σημασία το γεγονός ότι ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος διέπεται από δημοσίου δικαίου ρύθμιση.**

² Η σχετική Απόφαση του ΔΕΕ είναι προσβάσιμη στην Ελληνική γλώσσα στην ιστοσελίδα του ΔΕΕ με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:61999CJ0309&from=EN>.

66 **Συγκεκριμένα, το άρθρο 85 της Συνθήκης, σύμφωνα με το γράμμα του, εφαρμόζεται σε συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων και σε αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων.** Το νομικό πλαίσιο στο οποίο συνάπτονται οι συμφωνίες αυτές και λαμβάνονται οι αποφάσεις αυτές, καθώς και ο νομικός χαρακτηρισμός που δίνεται στο πλαίσιο αυτό από τις διάφορες εθνικές έννομες τάξεις δεν επηρεάζουν τη δυνατότητα εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού και, ιδίως, του άρθρου 85 της Συνθήκης (απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1985, 123/83, Clair, Συλλογή 1985, σ. 391, σκέψη 17, και την προπαρατεθείσα απόφαση της 18ης Ιουνίου 1998, C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 40).

77 Το 1991, ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος, αντιμετωπίζοντας για πρώτη φορά αίτηση αναγνωρίσεως επαγγελματικού συνεταιρισμού με ορκωτό λογιστή, τροποποίησε, κατόπιν ταχείας διαδικασίας, τον Samenwerkingsverordening 1972, **με μοναδικό στόχο να υπάρξει νομική βάση για την απαγόρευση των επαγγελματικών ενώσεων μεταξύ δικηγόρων και ορκωτών λογιστών.** Στο εξής, οι δικηγόροι μπορούσαν να μετέχουν σε πολυκλαδική επαγγελματική ένωση μόνον όταν «δεν διακυβεύονται η ελευθερία και ανεξαρτησία κατά την άσκηση του επαγγέλματος, συμπεριλαμβανομένης της προασπίσεως του συμφέροντος του διαδίκου και της συνακόλουθης σχέσεως εμπιστοσύνης μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη του».

78 **Η άρνηση αναγνωρίσεως των ενώσεων μεταξύ δικηγόρων και ορκωτών λογιστών στηρίχθηκε στη διαπίστωση ότι τα γραφεία των ορκωτών λογιστών κατέστησαν συν τω χρόνω γιγαντιαίες οργανώσεις, οπότε ο συνεταιρισμός δικηγορικού γραφείου με ένα τέτοιο γραφείο θα έμοιαζε, κατά τον τότε Algeneme Deken (πρόεδρο) του δικηγορικού συλλόγου, «μάλλον με γάμο ποντικού με ελέφαντα παρά με ένωση εταίρων ισοδυνάμου μεγέθους».**

79 Ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος θέσπισε στη συνέχεια τον Samenwerkingsverordening 1993. Αυτός επανέλαβε την τροποποίηση του 1991 και πρόσθεσε μια επιπλέον απαίτηση, σύμφωνα με την οποία οι δικηγόροι μπορούν στο εξής να μετέχουν σε επαγγελματική ένωση «υπό τη προϋπόθεση ότι το επάγγελμα καθενός από τους μετέχοντες έχει ως κύριο στόχο την άσκηση του νομικού επαγγέλματος» (άρθρο 3 του Samenwerkingsverordening 1993), γεγονός που, κατά τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης, αποδεικνύει ότι το αντικείμενο της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής ρυθμίσεως αντέβαινε προς τον ανταγωνισμό.

99 'Οσον αφορά τους δικηγόρους, **επιβάλλεται να υπομνηστεί εκ προοιμίου ότι, κατά πάγια νομολογία, ελλείψει ειδικών κοινοτικών κανόνων, κάθε κράτος μέλος είναι, κατ' αρχήν, ελεύθερο να ρυθμίζει την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος στην επικράτειά του** (βλ. αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, 107/83, Klopp, Συλλογή 1984, σ. 2971, σκέψη 17, και την προπαρατεθείσα απόφαση Reisebüro Broede, σκέψη 37). Οι ισχύοντες για το

L PAPAPHILIPPOU & CO LLC

επάγγελμα αυτό κανόνες μπορούν, ως εκ τούτου, να διαφέρουν ουσιωδώς από κράτος μέλος σε κράτος μέλος.

100 Σύμφωνα με τις ισχύουσες στις Κάτω Χώρες αντιλήψεις, όπου ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος είναι επιφορτισμένος, από το άρθρο 28 του Advocatenwet, **με τη θέσπιση ρυθμίσεων που πρέπει να διασφαλίζουν την προσήκουσα άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, οι ουσιώδεις κανόνες που θεσπίζονται προς τούτο είναι, μεταξύ άλλων, το καθήκον της τελείως ανεξάρτητης και προς το απόλυτο συμφέρον του πελάτη υπερασπίσεως του πελάτη, η ήδη μνημονευθείσα υποχρέωση αποφυγής κάθε κινδύνου συγκρούσεως συμφερόντων, καθώς και η υποχρέωση περί αυστηρής τηρήσεως του επαγγελματικού απορρήτου.**

101 Αυτές οι δεοντολογικές υποχρεώσεις έχουν όχι αμελητέες επιπτώσεις στη διάρθρωση της αγοράς των νομικών υπηρεσιών, και ιδίως στις δυνατότητες της ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος από κοινού με άλλα ελευθέρια επαγγέλματα σ' αυτή την αγορά.

102 **Υποχρεώνουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, τον δικηγόρο να είναι ανεξάρτητος έναντι των δημοσίων αρχών, των λοιπών επιχειρηματιών και των τρίτων, από τους οποίους ουδέποτε πρέπει να επηρεάζεται. Υποχρεούται να εγγυάται, συναφώς, ότι όλες οι πρωτοβουλίες που αναπτύσσει στο πλαίσιο μιας υποθέσεως διέπονται από το αποκλειστικό συμφέρον του πελάτη.**

103 Το επάγγελμα των ορκωτών λογιστών, αντιθέτως, δεν υπόκειται, γενικώς και ειδικώς στις Κάτω Χώρες, σε παρόμοιες δεοντολογικές επιταγές.

104 Συναφώς, όπως ορθώς τόνισε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 185 και 186 των προτάσεών του, **ενδέχεται να υπάρξει κάποιας μορφής ασυμβίβαστο μεταξύ της δραστηριότητας του «συμβούλου» που ασκεί ο δικηγόρος και αυτής του «ελέγχου» που ασκεί ο ορκωτός λογιστής. Από τις παρατηρήσεις του καθού της κύριας δίκης προκύπτει ότι, στις Κάτω Χώρες, ο ορκωτός λογιστής έχει ως αποστολή την πιστοποίηση των λογαριασμών. Ως εκ τούτου, προβαίνει αντικειμενικώς σε εξέταση και έλεγχο της λογιστικής των πελατών του, οπότε είναι σε θέση να κοινοποιεί σε ενδιαφερόμενους τρίτους την προσωπική του γνώμη, όσον αφορά την αξιοπιστία αυτών των λογιστικών στοιχείων. Επομένως, στο οικείο κράτος μέλος, δεν δεσμεύεται από επαγγελματικό απόρρητο παρόμοιο με αυτό του δικηγόρου, αντίθετα προς ό,τι προβλέπει, για παράδειγμα, το γερμανικό δίκαιο.**

105 Επιβάλλεται, συνεπώς, η διαπίστωση ότι ο Samenwerkingsverordening 1993 αποσκοπεί στη διασφάλιση, στο οικείο κράτος μέλος, της τηρήσεως της ισχύουσας δεοντολογίας του δικηγορικού επαγγέλματος και ότι, δεδομένων των αντιλήψεων που κυριαρχούν στο επάγγελμα αυτό, **ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος έκρινε ότι ο δικηγόρος δεν θα ήταν πλέον σε θέση να συμβουλεύει και να**

υπερασπίζει τον πελάτη του με ανεξαρτησία και τηρώντας αυστηρώς το επαγγελματικό απόρρητο, αν ανήκε σε μια οντότητα που είχε επίσης ως αποστολή να υποβάλλει αναφορές για τα οικονομικά αποτελέσματα των πράξεων για τις οποίες επενέβη και να τα πιστοποιεί.

106 Εξάλλου, η σώρευση των δραστηριοτήτων του νομικού ελέγχου λογαριασμών και της παροχής συμβουλών, ιδίως νομικών συμβουλών, θέτει ερωτήματα και εντός του επαγγέλματος των ορκωτών λογιστών, όπως βεβαιώνει η πράσινη βίβλος 96/C 321/01 της Επιτροπής, που επιγράφεται «Ρόλος, καθεστώς και ευθύνη του νόμιμου ελεγκτή λογαριασμών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (JO 1996, C 321, σ. 1· βλ. ιδίως τα σημεία 4.12 και 4.14).

107 Επομένως, μια ρύθμιση όπως είναι ο Samenwerkingsverordening 1993 θεωρήθηκε ευλόγως αναγκαία για τη διασφάλιση της προσήκουσας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος, όπως είναι οργανωμένο στο οικείο κράτος μέλος.

109 Ενόψει των στοιχείων αυτών, δεν συνάγεται ότι τα περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα, όπως αυτά που επιβάλλει στους δικηγόρους των Κάτω Χωρών μια ρύθμιση όπως είναι ο Samenwerkingsverordening 1993, υπερβαίνουν αυτό που είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της προσήκουσας ασκήσεως του δικηγορικού επαγγέλματος (βλ., υπ' αυτή την έννοια, την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1994, C-250/92, DLG, Συλλογή 1994, σ. I-5641, σκέψη 35).

110 Ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί ως απάντηση ότι μια εθνική ρύθμιση όπως είναι ο Samenwerkingsverordening 1993, την οποία θέσπισε ένας φορέας όπως είναι ο ολλανδικός δικηγορικός σύλλογος, δεν παραβιάζει το άρθρο 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης, δεδομένου ότι ο φορέας αυτός ευλόγως θεώρησε ότι η εν λόγω ρύθμιση είναι αναγκαία για την προσήκουσα άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος, όπως είναι οργανωμένο στο οικείο κράτος μέλος.».

1.1.3 **Με βάση τα ανωτέρω λεχθέντα, ένας ανεξάρτητος νομικός παρατηρητής θα μπορούσε να εισηγηθεί ότι ο/η Συγγραφέας ή οι Συγγραφείς της Πρότασης δεν έλαβαν υπόψην:**

1.1.3.1 **τα όσα το ΔΕΕ ανέφερε ήδη από το 2002 και στη συνέχεια στο πρόσφατο έτος 2020 στην ξεκάθαρη Νομολογία του,**

1.1.3.2 **τη διαφοροποίηση του Λειτουργήματος του Δικηγόρου ως προς άλλα Επαγγέλματα, όπου η συνάσκηση και η συμμετοχή στη μετοχική δομή επιτρέπεται. Και αυτό γιατί, το ΔΕΕ θεώρησε ότι υπήρχαν κάποιες μοναδικές υποχρεώσεις όσον αφορά το Λειτούργημα του Δικηγόρου, «το οποίο αφορά την ανεξαρτησία του δικηγόρου, αφενός, και την τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου και την ανάγκη αποφυγής**

L PAPAPHILIPPOU & CO LLC

συγκρούσεων συμφερόντων, αφετέρου, στηρίζεται στην ιδιαίτερη φύση του δικηγορικού επαγγέλματος που το διαφοροποιεί από τα άλλα επαγγέλματα.»,

- 1.1.3.3 επιχειρήματα περί του ότι «**ένας επαγγελματικός συνεταιρισμός μεταξύ δικηγόρων και ορκωτών λογιστών θα ικανοποιούσε τις ανάγκες που προκαλεί η αυξανόμενη αλληλοδιείσδυση των εθνικών αγορών και η αναγκαιότητα μιας διαρκούς προσαρμογής στις εθνικές και διεθνείς ρυθμίσεις, την οποία συνεπάγεται η αλληλοδιείσδυση αυτή» ή ότι «**δεν μπορεί να αποκλειστεί το γεγονός ότι οι οικονομίες κλίμακας που απορρέουν από αυτούς τους επαγγελματικούς συνεταιρισμούς μπορεί να έχουν θετικές επιδράσεις στο κόστος παροχής υπηρεσιών**, είχαν τεθεί και απορριφθεί, ως εκ του αποτελέσματος από το ΔΕΕ στην Απόφαση του στην Υπόθεση Wouters.³»,**
- 1.1.3.4 στη διεθνή επαγγελματική σκηνή, υφίσταται τάση απεμπλοκής Διεθνών Οίκων από διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι δηλώσεις του Sir Jon Thompson, Επικεφαλή της Εποπτικής Αρχής Financial Reporting Council (FRC) του Ηνωμένου Βασιλείου, ο οποίος, στηρίζοντας το σχέδιο του Oikou Ernst & Young (EY) για διαχωρισμό των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων ελεγκτικής και συμβουλευτικής φύσεως, μέχρι το έτος 2024, αναφέροντας, μεταξύ άλλων, σε μετάφραση μας από την Αγγλική γλώσσα, ότι «**ο παγκόσμιος αυτός διαχωρισμός δραστηριοτήτων της EY αφαιρεί σημαντικά ζητήματα σύγκρουσης συμφερόντων από το υπόλοιπο μέρος της επιχείρησης ... το οποίο πραγματικά σημαίνει ότι μπορεί να είναι σε θέση να εξελιχθεί περαιτέρω, ενώ παράλληλα να προβαίνουν σε ποιοτικούς ελέγχους**⁴. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι σύμφωνα με δημοσίως προσβάσιμες

³ Βλ. σχετικά Παραγράφους 88 και 89 αντίστοιχα της Απόφασης του ΔΕΕ στην Υπόθεση Wouters.

⁴ Επί τούτου, αναφορά γίνεται στο **άρθρο των Financial Times ημερομηνίας 30 Ιουλίου 2022** του Michael O'Dwyer, Ανταποκριτή επί Λογιστικών Θεμάτων, υπό τον τίτλο «**Boss of UK accounting watchdog says EY split would bring benefits**» και το άρθρο της ειδησεογραφικής ιστοσελίδας CITYA.M. ημερομηνίας 01 Σεπτεμβρίου 2022 με τίτλο «**EY's talks on potential split to continue into Autumn**» προσβάσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.cityam.com/ey-s-talks-on-potential-split-to-continue-into-autumn/>. Το ακριβές λεκτικό της εν λόγω δήλωσης στην Αγγλική γλώσσα έχει ως ακολούθως: «*But a global split by EY "removes significant conflicts of interest with the rest of the business . . .*

πηγές, το FRC έχει ζητήσει από τους αναφερόμενους Μεγάλους 4 Ελεγκτικούς Οίκους όπως διαχωρίσουν τις άλλες δραστηριότητες τους από τις ελεγκτικές τους δραστηριότητες στη Βρετανία μέχρι τον Ιούνιο 2024, ένεκα εν μέρει από τις εταιρικές αποτυχίες των εταιρειών Carillion και της πωλήσεων BHS⁵.

1.1.3.5 η απαγόρευση της συμμετοχής των Ορκωτών Λογιστών, ενός Επαγγέλματος που τυγχάνει Ρύθμισης και Εποπτείας δυνάμει Νομοθεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκάστου Κράτους Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε Συνεταιρισμό με Δικηγόρους έχει κριθεί από το ΔΕΕ επανειλημμένως απολύτως νόμιμος και απολύτως αναλογικός περιορισμός, πόσον μάλλον θα θεωρηθεί ως νόμιμος περιορισμός σε σχέση με Μετοχική Συμμετοχή και οποιονδήποτε Φυσικών ή Νομικών Προσώπων που δεν είναι καν Ορκωτοί Λογιστές αλλά δεν υπόκεινται σε οποιαδήποτε Εποπτεία όπως παραδείγματος χάριν Φορολογικοί Σύμβουλοι ή Εταιρείες Τεχνολογίας⁶.

1.2 Εφαρμογή των Περι Δεοντολογίας των Δικηγόρων Κανονισμών σε συνάρτηση με τη Νομολογία του ΔΕΕ

which actually means that they might be in a position to grow further, whilst also producing quality [audits]».

⁵ Βλ. σχετικά, ενδεικτικά, το άρθρο της εφημερίδας Cyprus Mail ημερομηνίας 09 Σεπτεμβρίου 2022 υπό τον τίτλο «**EY plans to spin off audit, consulting units to ease regulatory concerns**» προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://cyprus-mail.com/2022/09/09/ey-plans-to-spin-off-audit-consulting-units-to-ease-regulatory-concerns/> και το άρθρο της ειδησεογραφικής υπηρεσίας Reuters ημερομηνίας 06 Ιουλίου 2022 υπό τον τίτλο «**Big Four told to ring fence auditing in Britain by June 2024**» προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.reuters.com/article/us-britain-accounts-idUSKBN2470LS>.

⁶ Επί τούτου, παραπομπή γίνεται στο άρθρο της Jennifer R. Garcia υπό τον τίτλο «**Multidisciplinary Practices: What is Wrong with the Legal Profession's Ethics Rules?**», Saint Louis University Law Journal, Volume 44, Number 2, Sentencing Symposium (Spring 2000), Article 27, σελ. 21, προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://scholarship.law.slu.edu/lj/vol44/iss2/27/> και το άρθρο της ιστοσελίδας Above The Law, με συγγραφέα τον Ken Crutchfield, ημερομηνίας 29 Μαρτίου 2022, υπό τον τίτλο «**The Strategic Issue Of Lawyer Independence And Law Firm Technology Advances**», προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://abovethelaw.com/2022/03/the-strategic-issue-of-lawyer-independence-and-law-firm-technology-advances/>.

1.2.1 Η εισήγηση μας, στη βάση και της ανωτέρω αναφερόμενης Νομολογίας του ΔΕΕ, είναι ότι η τυχόν υλοποίηση της Πρότασης και οιαδήποτε σχετική ως προς τούτο ενέργεια θα αποτελούσε κατάφωρη παραβίαση των πιο κάτω **περί Δεοντολογίας των Δικηγόρων Κανονισμών του 2002**:

- 1.2.1.1 **Δεοντολογικός Κανονισμός 5:** Ο δικηγόρος οφείλει πάντοτε να τηρεί την τιμή και την αξιοπρέπεια του δικηγορικού επαγγέλματος, έχοντας υπόψη ότι αυτό αποτελεί λειτούργημα που διαμορφώθηκε με σκοπό να ανταποκριθεί στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη.
- 1.2.1.2 **Δεοντολογικός Κανονισμός 6:** Ο δικηγόρος έχει υποχρέωση προσήλωσης στις βασικές αρχές του δικηγορικού επαγγέλματος, που περιλαμβάνουν την εξυπηρέτηση της αλήθειας και του δικαίου με ανεξαρτησία, ελευθερία και αξιοπρέπεια.
- 1.2.1.3 **Δεοντολογικός Κανονισμός 7:** Ο δικηγόρος έχει υποχρέωση να ανταποκρίνεται στο ρόλο και στην αποστολή του η οποία δημιουργεί καθήκοντα και πολλαπλές υποχρεώσεις απέναντι – (iv) στο επάγγελμα και κάθε συνάδελφο ξεχωριστά και (v) στο κοινό, για το οποίο ένα ελεύθερο και ανεξάρτητο επάγγελμα, που συνδέεται με το σεβασμό των κανόνων που αυτό το ίδιο έχει θέσει, αποτελεί ένα ουσιαστικό μέσο διαφύλαξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου απέναντι στο Κράτος και στις άλλες αρχές.
- 1.2.1.4 **Δεοντολογικός Κανονισμός 10:** Ο δικηγόρος οφείλει πάντοτε να ενεργεί με απόλυτη ανεξαρτησία, απαλλαγμένη από κάθε μορφής εξάρτηση, ή πίεση, κυρίως αυτή που προέρχεται από δικά του συμφέροντα ή από εξωτερικές επιδράσεις, για την εκτέλεση των οποιωνδήποτε καθηκόντων που ανατίθενται. Η ανεξαρτησία στην άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της εμπιστοσύνης στη σχέση του προς τον πελάτη και έναντι της Δικαιοσύνης. Ο δικηγόρος πρέπει να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες δεοντολογίας και της επαγγελματικής ηθικής και δεν πρέπει να δίνει συμβουλή για ευαρέσκεια του πελάτη του ή ως αποτέλεσμα εξωτερικής πίεσης.
- 1.2.1.5 **Δεοντολογικός Κανονισμός 13:** (1) Το επαγγελματικό απόρρητο του δικηγόρου αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες και πρωταρχικό δικαίωμα και υποχρέωση του και πρέπει να τυγχάνει της προστασίας του Δικαστηρίου και οποιασδήποτε κρατικής ή δημόσιας αρχής. ... (4) Ο δικηγόρος φροντίζει για την τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου από τα μέλη του προσωπικού του και από κάθε άτομο που συνεργάζεται μαζί του στα πλαίσια της επαγγελματική δραστηριότητας του. Νοείται ότι όταν οι δικηγόροι ασκούν δικηγορία υπό μορφή δικηγορικού οίκου (ομάδας/ένωσης/συνεταιρισμού) οι Κανονισμοί περί

L PAPAPHILIPPOU & CO LLC

επαγγελματικού απορρήτου εφαρμόζονται στο σύνολο της ομάδας και σε όλα τα μέλη της.

- 1.2.1.6 **Δεοντολογικός Κανονισμός 16:** Υπό την επιφύλαξη των κανόνων δικαίου και των κανόνων δεοντολογίας ο δικηγόρος έχει την υποχρέωση να υπερασπίζεται πάντα με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα του πελάτη του, ακόμη και σε σχέση με τα προσωπικά του συμφέροντα, αυτά του συναδέλφου του ή γενικότερα αυτά του επαγγέλματος.
- 1.2.1.7 **Δεοντολογικός Κανονισμός 17(1):** Επιτρέπεται σε δικηγόρο η θεμιτή ανάπτυξη της επαγγελματικής του εργασίας στην Κύπρο και η προώθηση των επαγγελματικών του δραστηριοτήτων στην Κύπρο και σε χώρες του εξωτερικού με τρόπο και σε έκταση που να συνάδει με τους παρόντες Κανονισμούς, τα υψηλά επίπεδα συμπεριφοράς του δικηγορικού επαγγέλματος, καθώς και τους Νόμους και τους κανονισμούς δικηγορικής δεοντολογίας της χώρας όπου προτίθεται ο δικηγόρος να αναπτύξει τις εν λόγω δραστηριότητες του.
- 1.2.1.8 **Δεοντολογικός Κανονισμός 18(1):** Για να είναι σε θέση ο δικηγόρος να ασκήσει το λειτούργημα του με την απαραίτητη ανεξαρτησία και με τρόπο σύμφωνο με την υποχρέωση του να συμμετέχει στην απονομή της Δικαιοσύνης η άσκηση επαγγελμάτων ή δραστηριοτήτων που είναι ασυμβίβαστη με το επάγγελμα του δικηγόρου απαγορεύεται.
- 1.2.1.9 **Δεοντολογικός Κανονισμός 21:** (1) Ο δικηγόρος οφείλει να μην ενεργεί ως σύμβουλος ή εκπρόσωπος ή δικηγόρος περισσοτέρων του ενός πελατών στην ίδια υπόθεση, εφόσον υπάρχει σύγκρουση των συμφερόντων αυτών των πελατών ή σοβαρός κίνδυνος για τέτοια σύγκρουση. (2) Ο δικηγόρος οφείλει να απέχει από το να ασχολείται με τις υποθέσεις όλων των ενδιαφερόμενων πελατών, εφόσον αναφύεται σύγκρουση συμφερόντων, εφόσον υπάρχει κίνδυνος να παραβιασθεί το επαγγελματικό απόρρητο ή εφόσον υπάρχει κίνδυνος να πληγεί η ανεξαρτησία του.
- 1.2.2 Ως προς το εν λόγω ζήτημα παράβασης των ανωτέρω Γενικών και Κεφαλαιώδους Σημασίας Δεοντολογικών Αρχών των Δικηγόρων, καίριας σημασίας είναι και:
- 1.2.2.1 η έντονα και ξεκάθαρα αρνητική τοποθέτηση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δικηγορικών Συλλόγων (CCBE) αναφορικά με την Συμμετοχή Μη Δικηγόρων στη Μετοχική Δομή Δικηγορικών Γραφείων στα πλαίσια:
- 1.2.2.1.1 της δημοσίευσης τον Ιούνιο 2005 της Θέσης του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δικηγορικών Συλλόγων όσον αφορά Γραφεία που δεν

υπόκεινται στην Ιδιοκτησία Δικηγόρων⁷, όπου λέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι:

«Particular reference should also be made to the European Court of Justice decision of February 2002 in the Wouters case relating to the Dutch rules prohibiting partnerships between lawyers and accountants. Therein, the Court recognised these core values – independence, absence of conflicts of interest, and professional secrecy/confidentiality – and also found that these core values do qualify as public interest considerations⁴. The Court stated that the Dutch Bar could reasonably consider that the regulation at stake in this case, despite the effects restrictive of competition that might be inherent in it, is necessary for the proper practice of the legal profession. This means nothing less than that, in a given regulation, the core values of the legal profession, as recognised by a Member State Bar, can take priority over competition considerations.»

«III. CCBE Views On Non-Lawyer Owned Firms

The question whether firms offering purely legal services to the public should be allowed to be owned by non-lawyers has raised some concern amongst the members of the CCBE.

The CCBE recognises that the term “non-lawyer owned firms” covers a range of situations from the case where a non-lawyer inherits the shares of his/her dead spouse/parent in a law firm (which is not a situation covered by this paper) to where a finance or IT director is made a partner in a firm to the full listing of the firm on the stock market. There are also further distinctions to consider such as management/ownership and minority/majority participation in the firm.

The CCBE strongly believes that there are overriding non-economic reasons which go beyond the purely economic arguments and which clearly speak against the introduction of such business structures.

Outside investment in law firms is not generally permitted anywhere in Europe. This is not because no one has thought of them, but because they bring in their train severe problems, and are generally considered to be in conflict with

⁷ Βλ. σχετικά **CCBE Position on Non-Lawyer Owned Firms, June 2005**, σελίδες 1, 2, 4 και 5, προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/COMPETITION/CPT Position papers/EN CPT 20050630 CCBE Position on Non-Lawyers Owned Firms.pdf.

L PAPAPHILIPPOU & CO LLC

the core principles of the legal profession, i.e. independence, confidentiality and avoidance of conflicts of interest. Non-lawyers are not per se bound by the same duties as lawyers. The difference of duties which lawyers and non lawyers would be subjected to can effectively lead to conflicts, with lawyers being put under pressure to comply with certain tasks imposed by the outside owners which would be contrary to these core principles and which could eventually be to the detriment of the clients.

As stated above, independence requires a lawyer, in the interest of his/her clients, to be free of all influence, especially such as may arise from his/her personal interests or external pressure. It is thought that the introduction of outside ownership to an otherwise independent law firm would remove that independence, since outside owners might have a specific economic interest in certain cases and try to influence the handling of a case to the detriment of the lawyer's duties versus his/her clients.

Outside ownership would also entail a risk for the lawyer's duty to avoid any conflict of interest. The owner might have a specific interest in a case, and the client being represented by a lawyer might have a different one. The lawyer is bound to protect the interest of the client. However, in a situation of outside ownership, there may come pressure from the outside owner which would put the lawyer in a delicate situation with conflicting interests at client/owner level.

The right of an individual for protection of confidences between him/her and the lawyer which may also be at stake, given that there may be a flow of information between the outside owner (who is not subjected to any professional secrecy/confidentiality duty) and the lawyer dealing with this issue.

The CCBE would also like to refer in this context to its position on "integrated forms of co-operation between lawyers and persons outside the legal profession" of 12 November 1999. Although, this position deals with multi-disciplinary partnerships and not non-lawyer ownership the principles might be considered similar. Therein the CCBE held that the lawyers' duties to maintain independence, to avoid conflicts of interest and to respect client confidentiality are particularly endangered when lawyers exercise their profession in an organisation which, factually or legally, allows non-lawyers a relevant degree of control over the affairs of the organisation. This is because lawyers and non-lawyers are subject to differing professional duties and different rules of conduct. In the case of non-lawyer ownership one would be in the presence of such a control over the affairs of the organisation which could cause dangers to professional duties.

Where non-lawyer ownership of law firms is discussed, it has usually been under certain conditions, by establishing some safeguards regarding 'fitness to own' on the part of the non-lawyer. However, the question is whether such safeguards are enough, and indeed whether any safeguards other than an

outright ban are enough. Even if lawyers can be trusted, inadvertent disclosures or conflicts cannot be prevented. The experience of such safeguards in the area of press ownership has shown that powerful individuals can circumvent them, and that unhealthy concentrations of power and influence are created over both content and outlets.».

KAI

- 1.2.2.2 της δημοσίευσης, κατά την 14^η Σεπτεμβρίου 2014, της Θέσης του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δικηγορικών Συλλόγων όσον αφορά την Αξιολόγηση των περι Δικηγόρων Οδηγιών⁸, όπου λέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι (έμφαση του CCBE):

«The CCBE would first like to stress that, similarly to a vast majority of legislators in Member States, the CCBE considers that the investment of third party capital (equity) in law firms, and certainly a majority interest, may constitute a severe danger to the proper practice of the legal profession and thus to the sound administration of justice, as well as citizens' access to justice.».

- 1.2.2.3 η έντονα και ξεκάθαρα αρνητική τοποθέτηση της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Δικηγορικών Συλλόγων (European Bars Federation) ημερομηνίας 23 Μαΐου 2009 σε Απόφαση της αναφορικά με την Συμμετοχή Μη Δικηγόρων στη Μετοχική Δομή Δικηγορικών Γραφείων⁹, όπου αναφέρθηκε ότι (δική μας έμφαση):

«The European Bars Federation, meeting in congress at Bruges on 23rd May 2009:

- recalls the special nature of law, which governs human relationships and regulates economic and social life, and the task of lawyers who are responsible for the legal security of the citizen and access to justice, defending individual and collective liberties.

---

⁸ Βλ. σχετικά CCBE position: Evaluation of the Lawyers' Directives 14/09/2014, σελ. 6, προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/FREE_MOVEMENT_OF_LAWYERS/FML_Position_papers/EN_FML_20140912_CCBE_position_on_Evaluation_of_the_Lawyers_Directives.pdf.

⁹ European Bars Federation, Resolution about the ownership of law firms –Bruges, 23 May 2009, προσβάσιμο στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.fbe.org/resolution-sur-la-propriete-des-cabinets-davocatsen/>.

- considers that because of the importance of the essential principals and values of our profession, being the independence of lawyers, which is to be guaranteed regardless of their working practices, the defence of legal professional privilege and the prevention of conflicts of interest, the fact that the exercise of a lawyers' activity has to based on an economic basis, such activity may not be compared with a purely commercial activity.
- states that the ownership, if only in part, and the operation of a law firm by someone who is not a lawyer represents a danger for legal security and the liberty of citizens,
- is opposed to the introduction of law firms on the stock exchange and considers that in jurisdictions which accept outside shareholders who are not lawyers, such shareholders may only have an extreme minority share of the capital and in the management of firms.».

1.2.2.4 η έντονα και ξεκάθαρα αρνητική, καθώς και πολύ πρόσφατη, τοποθέτηση της Αμερικανικής Ένωσης Δικηγορικών Συλλόγων (American Bar Association) ημερομηνιών 08 – 09 Αυγούστου 2022, σε Απόφαση της με Αριθμό 402 αναφορικά με την Συμμετοχή Μη Δικηγόρων στη Μετοχική Δομή Δικηγορικών Γραφείων¹⁰, όπου αναφέρθηκε ότι (**δική μας έμφαση**):

«That the American Bar Association reaffirms Resolution 00A10F as follows:

The sharing of legal fees with non-lawyers **and the ownership or control of the practice of law by non-lawyers are inconsistent with the core values of the legal profession. The law governing lawyers that prohibits lawyers from sharing legal fees with non-lawyers and from directly or indirectly transferring to non-lawyers ownership or control over entities practicing law should not be revised.**».

¹⁰ **American Bar Association, August 8-9, 2022, Resolution 402**, προσβάσιμη στην ιστοσελίδα με ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/policy/annual-2022/402-annual-2022.pdf>.